

A stylized, abstract illustration in shades of green, brown, and white. It depicts a woman wearing a white headscarf, with her face and hands rendered in a simplified, graphic style. The background consists of large, overlapping shapes and textures.

Janko
Alexy

PRÓZY

VYDAVATELSTVO
SPOLKU SLOVENSKÝCH SPISOVATEĽOV

Edícia Moja klasika

Janko Alexy
PRÓZY

Janko Alexy
PRÓZY

VYDAVATELSTVO
SPOLKU SLOVENSKÝCH SPISOVATEĽOV

Copyright © Janko Alexy dedičia 2015
Epilogue © Matej Masaryk 2015
Cover Design © Ľubica Končeková 2015
Slovak Edition © Vydavateľstvo Spolku slovenských spisovateľov,
spol. s r. o. Bratislava
e-mail: vsss@stonline.sk
<http://www.vsss.sk>

S FINANČNOU PODPOROU
MINISTERSTVA KULTÚRY
SLOVENSKEJ REPUBLIKY

Vyšlo s finančnou podporou Ministerstva kultúry Slovenskej republiky

VYDAVATEĽSTVO
SPOLKU SLOVENSKÝCH SPISOVATEĽOV,
spol. s r. o.

Janko Alexy: Prózy

Výber zostavil, portrét, doslov a edičné poznámky napísal
a vysvetlivky spracoval Matej Masaryk
Zodpovedný redaktor Matej Masaryk

Recenzenti Ladislav Čúzy a Dagmar Kročanová

Sadzbú a obálku s použitím časti obrazu Lužianska madona od Janka Alexyho
graficky spracovala Ľubica Končeková

Tlač PM Turany

Prvé vydanie

Printed in Slovakia

ISBN 978-80-8061-896-4

NEZNÁMYM

Neznáme i známe obrazy v zlatých barokových rámoch na stenách studených chrámov a obrazy múzeí obklúčené iónskymi stĺpmi, vy pyšne, spupne hľadíte na svet; vás všade vidieť ako tváre cisárov: v knihe septimána, v kalendári, visíte nám nad posteľou a odtláčajú vás na kávovú čašu. Vy ste pojem, myšlienka, vládati, vám sa klania svet, vyhľadáva vás, zbožňuje vás, lebo vo vás je zabalzamovaný najväčší záhyb tlkotu srdca, najhlbší ston duše; všetko tak, ako je najsvätejšie, čo skrývajú knihy, viazané do hodvábu, označené strieborným písmom, uložené v sklenenej skrini bohatých pánov.

Ste okresané a vyhladené sťa kryštály, a lesk váš je potešením duše ľudskej; vy zvíťazíte, vaša je sláva.

Ale kedy-tedy idem ulicou a zahľadím sa na reklamnú tabuľu údenára, kde sú namaľované šunky a párky a nad trafikou doháňové listy, v kúte výkladu u antikvára obrázok, originál, lacný tak, že inde ani rám nedostaneš za jeho cenu. Rozosmejem sa, ale zabolí ma niečo a cítim v pozadí týchto vecí tichú elégiu veľkého rozbehu a zronených osudov. Pred holičom je pán namaľovaný olejovou farbou, oči v krivej línii, fúzy ako z vaty, koža ako z blata. Ale ten, kto to maľoval, usmoklený tovariš, suchotinár v tmavej pivničnej miestnosti, tiež cítil bolesť tvorenia, bolesť túžby za dokonalejším, lepším. A tú lesknúcu sa topánku nad dverami obuvníka maľoval možno maliar, na ktorého nik na svete nebol zvedavý a nestačilo mu na večeru. Topánka by sa mala zakúpiť pre múzeum kultúrneho vývinu ľudstva, borby človeka, a banálny obrázok u antikvára mal by sa odtlačiť v drahých albumoch, ktoré budú ležať len na stoloch prepychových salónov boháčov. Lebo ten banálny obraz je kvílenie opusteného, boriaceho sa, dôkaz zúfaleho namáhania...

Ale viem, že tieto obrazy nikde nebudú odtlačené, opísané, a nikto sa nedozvie, že pri nich zaplakal niekto a že ony dopomohli tým pyšným veľdielam k sláve.

I na to sa pamätám, že ma kedysi slúžka vzala do kuchyne a písal som jej list pre frajera na ružovom papieri s maľovanou holubicou

---

a nezábudkami v rohu; nastokrát tisíc bozkov posielala a diktovala mi také pekné slová, že neviem, či som potom niekedy čítal niekde v poézii toľko krásneho a úprimného. A kde sú tie šedé bezvýznamné básne, ktoré sa dobývajú do pevností okradnutých redakcií? Odumierajú v papierovom koši a písané sú v osemnástom roku. Potom sa neskoro, oneskorene zjaví víťazná prvá báseň; cynizmus, smiech, panská strojenosť. Banálne malby, biedne, úbohé verše pokrivkávajúce, či počujete moje slová? Vaše náreky nikam nedôjdu, ale ja vás ľutujem, ja vás precítim, podte a poradme sa, ako vám pomôcť. Poviazte si svoje ruky, podprite sa o svoje drevené barly a prídte, azda založíme organizáciu, azda pošleme deputáciu k ministrovi, azda nič nespravíme, len sa požalujeme pri pive niekde v putike, kde nás nik nevidí, lebo svet je zlý a vysmeje sa vám, a na Všetkých svätých položíme plechový venček na hrob tých, ktorí z vás už poumierali.

Neboráci, musel som sa vás zastať, lebo vy ste tí neznámi padlí vojaci a drhnúca misera plebs. Akoby som videl váš odľahlý cintorín na konci sveta s nekonečnými radmi nabielo zafarbených krížov a vaše mená mdlé, zoderaté: „Sladká láska, Slzy lásky, Moja jar...“ akoby boli: „Anna Hrstka, slúžka, Terézia Kelová, práčka, alebo Jozef Straka, pešiak, alebo neznámy vojak, Slovák...“

KŎŇ

Náš kŏň, náš drevený, firnajzom voňajúci kŏň, s hrdzavou hrivou a čiernym chvostom, s remennými ušami, zjavil sa v našej rodine po prvý raz vtedy, keď som po prvý raz videl na Vianoce ozdobený stromček; na tie Vianoce totižto, na ktoré sa ešte pamätám. Tieto Vianoce sú ináč začiatočným bodom v mojom živote, najvzdialenejšie svetielko ružovej voskovej sviečocky, ktoré ešte kmitá v mojej minulosti. Čo sa predtým stalo a dialo so mnou, z toho mi nič nezostalo zaznačené pre neskoršie roky. A konečne, tento vianočný večer zjavuje sa mi len ako diletantom zhotovená, zle vykúpaná, rozmazaná fotografia. Teda týmto večerom sa začína môj život a s mojím životom začína sa život nášho koňa v našej rodine. Aspoň tak som si to vtedy myslel, že tento kŏň po prvý raz zavítal vtedy k nám a vstúpil u nás do služby.

Neviem, ale zdá sa mi, že bol dosť ľahkomyseľný alebo sa aspoň zle informoval o našej rodine, lebo sa dostal, priznám sa, na dosť zlé miesto, kde nebolo odpočinku, pokoja a tichosti ani na minútku, vždy bol u nás hurhaj, vždy niečo chýbalo, niečo zavádzalo, vždy niekto plakal, nadával a odchádzal a nikdy nikto nás neprišiel navštíviť, ako to inde býva, aby sa v tichu za stôl sadlo, porozprávalo sa, zasmialo. U nás akoby bola vždy stála za pecou hašterivá striga života a kládla ukradomky na horúce železo kŏrky gebule, namiešané so všetkým zlým, nešťastným, neblahým, aby nás plyny tieto otravovali vždy, vždy.

Chudák kŏň, mal si to jednako len rozvážiť. Ale azda ani nebol tomu on sám na vine, veď ho Ježiško doniesol k nám. Tam stál vtedy pod radostným stromčekom, biely, ligotavý, olejovou farbou natretý; červenú hrivu a čierny chvost mal z ozajstnej srsti, kopytá načierne natreté a chrbát prikrytý sedlom zo skutočného svinského remeňa, a keď si naň človek sadol, rozkýval sa hrdo-pyšne, sebavedomo na nohách rozčapených do širokého, smelého skoku.

Toto bol vtedy môj kŏň, môj vlastný majetok, a držal som sa ho silno, krčovito. Svetlo svätého večera svietilo naň, na jeho hranatú

---

hlavu, na jeho sprosté oči prázdne, nemé, ale jednako akoby dobrotivé, verné.

Tak slávnostne stál vtedy tam pod stromčekom ako kráľ, ako princ, ako nejaký svätý; gloriola sviečkových plamienkov na stromčeku trblietala sa nad ním dôstojne a bál som sa, že zaplačem, keď som ho zazrel, keď sa otvorili dvere našej druhej izby na zvláštny, nezvyklý cengot a vrútili sme sa tam všetci ako záplava. No, nebolo nás ani tolko. Ja, brat, otec, matka a slúžka.

Vrhol som sa na koňa a bozkal som mu studený, svalnatý krk, mocný, sklonený. Kôň sa tak rozkýval, až som si myslel, že ma zvalí. Popozeral som si jeho vystrojenie, kukal som, ako má vložené zubadlo v pysku, ako primontované nohy k sánkam. Zdal sa mi byť skromným, majestátnym; vážil som si ho.

„Pejko!“ takto som ho mal volať, ako mi to otec rozkázal. „Pejko!“

„Vidíš,“ povedala matka, „na ňom prišlo Jezuliatko s jedličkou cez hory z vysokých nebies. Pánbožko nám ho poslal. Predtým chodil po chmárach, anjeli sa na ňom nosili, hviezdičky sa za ním usmievali, keď kráčal mliečnou cestou na oblohe. Musíš si ho chrániť a opatrovať, starať sa oň, o svojho krásneho Pejka, ktorého ti Ježiško doniesol.“

„Nepravda!“ ozval sa môj starší brat, pozerajúci na toto všetko akosi rozhorčene, skoro zúfalo. „To je môj prefarbený Havran a stromček si ty robila včera so slúžkou!“

Matka prichytila bratove ústa a vyhodila ho z izby, ale mňa celá vec začala mrziť, lebo sa mi zdalo, že tu niekde sa skrýva akýsi podvod a mňa klamú, nemilosrdne klamú, takže som už ani nemohol naň hľadiť úprimným, dobrým pohľadom.

Nuž pravdaže to ani nemohol byť kôň z neba. Prizrel som sa mu lepšie: sedadlo bolo z bratovej kapsy a hriva pribitá klincami, aké sa považovali v priečinku stola.

Začal som ho teda socať a kopať, pošticoval som ho, potom mu napľul do očí. Odišiel som od neho. Nie, nemohol som sa naň dívať.

No na druhý deň som sa s ním zase spriatelil, odpustil som mu hriechy a nemyslel viac na jeho chatrný, chudobný pôvod. Vzal som ho do opatery. Trápil som ho celý deň bezcitne, nemilosrdne, pre-

---

ťahoval ho po izbe, poťahoval sem-tam, jazdil a hojdal sa na ňom, tu a tam sa mu vždy dostalo úderu; slovom, zužitkoval som ho nesevedomito ako ktorýkoľvek iný majiteľ koňa na dedine, takže o dva roky bol taký dolámaný, vycivený, dokaličený, ako chudý kôň chudobného človeka pred pluhom.

A raz len, ako sa blížila jeseň, kôň tajomne, bez stopy zmizol. Hľadal som ho, kde sa len mohlo, ale koňa nikde. Nepochopiteľná vec. Nikomu som to predbežne neprezradil, ale trpel som stále, a keď sa pri obede sedelo, trápne som čakal, že sa zrazu spýta otec alebo mať, kam som ho podel.

No jeseň sa šťastlivo pominula a keď prišli Vianoce, aký zázrak: pod stromčekom stál kôň na hojdanie, taký veľký ako bol môj, lenže červený a s inakším sedlom. Tento kôň stál tam pod jedličkou pre môjho mladšieho brata, ktorý sa bol narodil skoro potom, po mojich prvých Vianociach, kedy som bol dostal Pejka.

Matka posadila mladšieho brata na koňa a kričali naň: „Havran, hijó, Havran!“

„Havrana ti Ježiško doniesol,“ vravela matka, „musíš byť zato dobrý, dieťaťko moje!“

Mladší brat sa vyškriabal na Havrana a výskal na ňom, tľapkal ho od radosti, smial sa, celá rodina sa ním zaoberala a tešila. Ja som stál bokom pri skrini a horkosť ma zožierala. Vedel som celkom určite, že je to môj starý kôň, prefarbený. Áno, ľavé oko mu bolo kedysi vypadlo a ja som mu vbil namiesto neho široký kliniec s plechovou hlávkou. Bol to ten istý kliniec i u Havrana.

Ale ja som sa neozval, nepovedal som bratovi, že ho oklamali; zato raz, keď som sám zostal doma a zazrel koňa samotného uprostred izby, dotĺkol som ho z ľútosti železnou lopatkou na uhlie.

*

Zase sa minuli dva roky a kôň bol práve taký zničený, ako som ho bol kedysi ja znivočil.

Medzitým sa nám bola narodila sestrička, ktorej mal Ježiško na Vianoce niečo doniesť, takže mesiac pred Hodmi mať rozkázala bratovi, aby dreveného koňa vyniesol von do záhrady, do filagórie, lebo

---

v izbe s ním iba koberce krčíme a kazíme. Práve ho mal spiaci mladší brat pritiahnutého pri postielke, liace držal kľúčovito v ruke; vybrali sme mu ich opatrne z ruky, aby sa neprebudil, a vyniesli ho do zimy do záhrady. Na druhý deň sme zbadali, že otec niečo vystrája v drevárni; pritiahli sme sa tam s bratom a cez škáru sme videli, že otec prerába dreveného koňa. Taký bol podivný, smiešny, ako baran, keď ho z kože oderú, do surového plátna a papiera zabalený, pobitý klincami, pozliepaný.

Na Svätý večer sme ho zazreli pod jedličkou tak ako vždy predtým. Len na to sme boli zvedaví, ako sa bude teraz volať.

„Šarmant!“ zavolať naň otec.

Také konské meno sme predtým ešte nikdy nepočuli.

Malá sestra sa bála sadnúť na koňa, plakala, no silou-mocou sme ju predsa len posadili a o týždeň si celkom privykla hojdať sa na ňom.

*

Zima sa pominula a s bratom sme si potajomky povrávali, že podľa obyčaje by sa nám už zase mal narodiť brat alebo sestra, čo sa čoskoro veru i stalo.

Bol to braček. A o dve zimy, na Ježiška, keď sa nám už matka zdôverila o povolání Šarmanta – už sme ho sami s bratom obrábali. Prefarbili sme ho na červeného ako hlina. Dostal nové uši, nové oko a sedlo krásne, mäkké, zo starého plyšového zimného kabáta.

Len s menom sme si nemohli poradiť. Išli sme až do tretích susedov spýtať sa na konské mená. Tam mali Pejka a Havrana. Ďalej sa nám za menom nechcelo chodiť. Pomenovali sme ho znova len Pejkom.

Stromček som tiež robil ja so starším bratom. Zamkli sme sa v komore a trasúcimi rukami vešali sme na tmavozelené konáre ružové cukriky a ťažké čokolády, pričom z niektorého papierika vybral sa cukrík a vstrčili sme miesto neho ostrúhaný drevený kolík.

Vianoce sa vydarili. Kôň bol na nepoznanie. Ozdravený, očerstvený, bystrý. Náš najmladší brat vyskakoval pri ňom ako blázon, ešte i sklo na oblokoch sa triaslo, ako sa na ňom prehadzoval.

Potom po Vianociach ani neviem, čo nasledovalo, chlapec či dievča, len viem, že nasledujúce roky boli smutné, plné chmúrnych, plačlivých dní a s nimi boli také i Vianoce. Stromček bol malý, len práve, že bol, a kôň sa len natolko zmenil, že namiesto vytrhanej hrivy pribilo sa mu na šiju kus čiernej, zamatovej handry.

Ako to bolo ďalej, neviem. Chodil som v inom meste na strednú školu, za bagateľ som dával hodiny z latinčiny a kreslil som obrázky pre kalendár, k ukrutným románom, z čoho mi práve tolko zostalo, aby som na Vianoce prišiel domov. Práve bol krst.

Zdalo sa mi, že toto je už predsa len primnoho. Doma bol neporiadok, ledva sme sa zmestili v izbe, otec chodil zadumaný, mať nevedela, čo si počať s toľkou domácnosťou. Ležala a slúžka muse-la naváľať koláče, ktoré sa lepili medzi zubami, a povedalo sa, že ani stromček nebude. Už bolo popoludnie, večer mal prísť Ježiško; takéto Vianoce ešte neboli. A že sme boli všetci takí mimoriadne bez-slovní a smutní, mať vyťahla spod hlavnice peniaze a poslala nás, aby sa zaopatrila, ak je to ešte možné, nejaká jedlička.

Videl som, že tu doma od základov sa zle robí, bolo by treba pomôcť, aspoň povedať múdre slovo, poradiť, vysvetliť, že toto je nie život, že sa takto neoddá trápiť, sužovať sa. Nenašiel som spôsob, ako to povedať, aspoň som pociťoval, že som zronený, a odcestoval som chytro, bez rozlúčky. Málo som písal domov, lebo samé trápne listy boli odpoveďou; ťažkosti, námahy, starosti. Iba na tretie Vianoce ma uvideli. Vtedy už najmenší brat chodil a i hovoril niečo. Mal mimoriadne vážnu, múdru tvár, ale ním sa už nik nezaoberal, pre-ňho sa už nešili nové šaty, chodil ešte v mojich malých sukničkách a jedával to, čo ostatní. Za jeho čias sa už nerozmýšľalo o tom, čo donesie Ježiško, o hračkách ani reči, len ak niečo veľmi potrebné, topánky alebo čiapku keď doniesol. Mňa nepoznal; keď som domov prišiel, nedôverčivo a bojzливо na mňa pozeral a keď sme pri stole sedeli a rozprával som o nejakej vážnej veci, tak sa díval na mňa, akoby som hovoril proti nemu. Bol tichý, utiahnutý; možno vedel, že nie je medzi nami vítaný.

Ja sám som mal mnoho roboty, sotva som hovoril s domácimi a ani som nemohol; niečo ma hrdúsilo v hrdle, akási horkosť, bolesť, žiaľ. Konečne mi prišlo na um: čo ja vlastne chcem, čo som venoval

---

dosiaľ rodine a menším bratom? Vždy len hovorím o knihách, o veciach, čo v chmárach lietajú, o snoch, o budúcnosti, nadávam na všetko, ale sám som nedoniesol ešte ani za omrvinku chleba.

Vyšiel som na ulicu. Sneh padal, pod nohami sa iskril ako mletý cukor, v oknách sa ukazovali jedličky, ozdobené ako mladuchy. Bolo ma, že sú Vianoce.

Porátal som si groše a na ulici pod šiatrom začal som nakupovať. Samé lacné veci, ale ligotavé, hodne ligotavé, lesklé, strieborným papierom oblepené, pozlátkou posypané belasé súkno na sedlo, a doma som poobíjal koňa, vystrojil, vycifroval. Jagal sa ako ešte nikdy.

Stromčeka síce nebolo, no v druhej izbe zapálil som okolo koňa sviečky a po večeri otvoril dvere. Celá rodina bola prekvapená. A náš drevený kôň svietil, akoby bol celý zo striebra. Kantár sa menil od blesku plechových perál ako dúha, zubadlo sa blyšťalo, zo sedadla viseli strieborné strapce. Nik na svete si neozdobí takto svojho koňa. Brat však nemal z neho mnoho potešenia, bál sa ho, neopovážil sa naň sadnúť; nebol zvyknutý na hračky i všetci sme boli takí, akoby sme už boli bývali zabudli tešiť sa.

Keď som odchádzal, bolo mnoho nepríjemností, mať ma napomínala, že život je ťažký a čo z toho študovania, mnoho je nás doma a čo s tým gymnáziom, keď ho skončím, môžem sa pobrať za pisára. Patrilo by sa, aby som niečím pomohol doma, a kedyže to bude u mňa možné! A že som slabý, môžem do suchôt upadnúť pri toľkom učení. Aký to malo vôbec zmysel ísť na gymnázium? Ujo Jožko tiež vždy spomínal: „Len pánov nevychovejate z detí, nech idú za poctivého remeselníka!“

Toto ma roztrpčilo, chcel som skoro vynadať matke; hovoril som jej o vzdelanosti, o vyššom duševnom živote, o umení, o poézii, o idealizme. Nevedela, čo odpovedať, len sa pozrela na mňa a v jej pohľade bolo toľko smútku!

*

Vrátil som sa do školy, prišla maturita a bol som hotový. Hotový človek, slobodný, voľný. Ale odnikiaľ som nevyčítal blaženosť z tej-

---

to voľnosti. Starosti, čo teraz? Na domov som nerád pomyslel. Vedel som, že doma sa matka súži; šatí, kojí, napája, tíši a mnoho trpí. Už som i písať prestával domov a len po dvoch rokoch som počul odtiaľ novinu. Na stanici som sa zišiel s jedným známym priateľom. Gratuloval mi. K čomu? K novonarodenej sestre.

„Hlúposť!“ a chytil som si hlavu. Nuž, kedyže to bude mať koniec, kedy si odpočinie matka? A chudák náš drevený kôň tiež nevydrží donekonečna.

Takto sa zažíva obetovať, umučiť sa, zvädnúť a nič, zhola nič nemať zo života, nuž – načo je to? Chcel som si sadnúť a napísať karhajúci list, vynadať alebo poprosiť, alebo už akokoľvek naviesť a presvedčiť. Ale uznal som, že na to popravde ani nemám právo, že ten môj idealizmus, poézia a krása je ničím v skutočnom živote, že toto všetko je len v knihách a tam vonku čaká nás hrozná, strašná, zúfalá všednosť a chlad. Cítil som, že som klamal sám seba, že mať mala akosi pravdu a že som jej dosiaľ nič, celkom nič nedal.

Nepísal som a šiel som radšej za lepším zamestnaním. Ale vo svede bol som nešikovný, nemotorný, bojzlivý, nič sa mi nedarilo, všade som neskoro prišiel, všade už boli miesta zaplnené, inde som nebol súcim. Konečne som prišiel k strýkovi Jožkovi. Myslel som si: starý pán, treba mu kedy-tedy niečo napísať, niekde zakročiť, prizrieť pri sejbe, ísť na vinicu vyplatiť okopávačky. No stará kuchárka ma už vo vrátach prijala so zdesenou tvárou a dobrou radou, aby som sa radšej ani neukázal, lebo že ma strýko i tak vyhodí, že ma pokladá za naničhodníka a i tak rozpredá celé hospodárstvo a odsťahuje sa niekam inam. Všetko som uznal a že som zostal s prázdnyimi vreckami, vystaľoval som sa na povalu do zavretej komory, kde visela slanina. Kuchárka ma opatrovala, donášala pozostatky zo zajacieho stehna a posúšok, niekedy ešte teplý. Tak som si tam vysedával ako vo väzení, len večer som sa pobral na prechádzku von z mesta. Často som počul zhora, ako sa dolu vadia, niekto prišiel ku strýkovi. Škriepili sa, päšťami udierali na stôl, nadávali si, potom niekedy klial strýko, niekedy tak sa mi zdalo, že vychádza hore schodmi na povalu, ale bola to vždy len stará kuchárka. Medzitým som čítal stále zastarané slovníky a gramatiky, v ktorých bolo mnoho porekadiel a vážnych i nábožných skúseností zo života; to všetko po taliansky,

---

lebo tieto knihy boli strýkove pamiatky z Ancony; z dávnej vojny. Ináč cez kuklu strechy videl som na ulicu, ktorou som kedysi chodieval do školy, keď som ešte býval u strýka, videl som každé ráno dvoch svojich profesorov, ako kráčali pred ôsmou a o dvanástej; raz sa jeden zahľadel na kuklu; zdalo sa mi, že ma vidí a spoznáva; nevedel som, či sa pohnúť a či zostať nehybne stáť, hoci ma iste ani nezbadal. Inokedy som sa zahľadel za žiačkou, ktorú som predtým vypravádzal a sľuboval jej, že musím byť veľkým človekom, a to len pre ňu; i vtedy si myslela, že som preč, preč vo svete, vonku pracujem a pokračujem, a čakala na mňa.

Ja som čakal, že niečo len príde, niečo sa len stane alebo mi na um príde nejaká veľkolepá, geniálna myšlienka a všetko pôjde do svojich koľají.

„Mladučký, môžu zísť dolu, pán už odcestovali!“ zakričala zdola kuchárka raz predpoludním.

Zišiel som, kuchárka si utierala oči zásterkou.

„Či vedia, čo sa stalo?“

Nemal som ani tušenia, ale muselo sa stať niečo hrozné. Šípil som, že akási katastrofa. Zdalo sa mi, že mi sliny vyschli v ústach, od sedenia na povale bol som celý zmeravený.

„Matka im umrela, ráno prišiel telegram, pán odcestovali na pohreb!“

Dívala sa na mňa, čakala, že sa vyroní zo mňa kríčovitý hlas. Ale ja som v sebe nič necítil. Zostal som prázdny a hluchý, bez citu, bez bólu. Len v hlave som cítil, že mi hučí, a celý život zdal sa mi byť takým smiešnym, nepochopiteľným, hnusným. Pfuj!

Vrhol som sa do kresla a chcel som si predstaviť, ako je to teraz doma, kde je postavená truhla, čo hovorí otec, ako varia obed. Bol som ináč celkom uspokojený, áno, matka, naša mať, si teraz odpočinie bezstarostne. A deti nech sa starajú o seba. Zaslúžila si trochu pokoja. Takto je to všetko v poriadku.

Okefoval som sa a popozeral vo veľkom zrkadle, poďakoval sa kuchárke, odniesol predať talianske knihy antikvárovi a išiel najbližším vlakom domov. Bol predvečer, keď som došiel k svojmu rodisku, práve vyzváňali; vedel som, komu. Bežal som ulicami. Pred našou bránou bol hlúčik ľudí. A spev sa ozýval, ten cynický, podzem-

---

ný, nemilosrdný pohrebný spev. Pritúlil som sa k ľuďom, nedalo sa dostať napred. Pomedzi hlavy som len videl, ako svieti plechová ozdoba na truhle. Sotva som koho rozoznal medzi čiernymi postavami, sklonenými okolo truhly; hľadal som našich, zbadal som, že sú chrbtom oproti mne; pozeral som na dvor; bol čistý, vymetený, taký nezvyklý poriadok na ňom.

Čoskoro vyzdvihli truhlu a niesli ju na cintorín. Na cintoríne ma spoznali domáci; dozvedel som sa, že najmenšie deti sú rozložené u susedov. Vrátil som sa spolu s bratom.

Ostatní šli pomaly za nami. Izby boli ešte zamknuté, museli sme sa vyškríabať cez otvorené okno.

„Čo teraz?“ spýtal som sa brata. „Ako chcete žiť bez matky? Musí sa začať nový život. Úplne nový, iný!“

Sadli sme si v prázdnej izbe k stolu, kde matka bola ležala v truhle, dívali sme sa do povetria a premýšľali nad zajtrajškom, nad budúcnosťou, nad životom, s ktorým sme nevedeli zaobchádzať. A začali sme hovoriť vážne, veľmi vážne, akoby sme sa vyznali vo všetkom, v gazdovstve, v dani, v sporiteľni, v zmenkách, vo všetkom, o čom sme dosiaľ len počuli.

„Túto izbu dáme do prenájmu, stačí pre nás jedna.“ mudroval brat. A začali sme ju vyprázdňovať. Zo zrkadla sa zvesilo čierne plátno, stoličky som povykľadal oblokom na dvor. Skriňa sa odtisla do druhého kúta. Ešte spod divánu niečo trčalo. Siahol som tam. Chudé, studené údy som tam nahmatal. Zodraté údy nášho dreveného koňa. Otrhaný bol, bez spodných sánok na hojdanie.

Celý náš život som v ňom videl, počnúc od prvého vianočného večera až po pohrebný deň matky; všetky strádania, nedostatky, žiaľ, stesky, roky škaredé, hnusné.

„Von s touto haraburdou, nech nás tu viac nestraší!“

Chytil som ho za nohu, zakrútil ním a vyhodil oblokom na dvor. Vyletel v ostrom oblúku a tresol do dreveného plotu záhrady, odkväcol do suchej trávy ako dodrúzaná zdochlina. Videl som, že sa mu pri krku odškerila hlava a vylomila jedna zo zadných nôh.

Ako-tak sa počínalo žiť vo veľkej neistote. Nahliadli sme všetci, že sa musíme držať, spolu cítiť, porozumieť si, starať sa jeden o druhého. Veď my starší sme už ani neboli tak veľmi deťmi. Tých menších mi bolo ľúto. A chcel som, aby sme im spravili krásne, radostné Vianoce. Ešte azda by sme mohli vystrojiť i toho koňa. Takto mi to prišlo na um v jeden večer a šiel som ho hľadať do dvora. Nenašiel som ho. Ale že sme to kedysi robievali tak, myslel som, že niektorý z bratov ho potajomky vystrojí a na Vianoce na prekvapenie postaví pod stromček.

No na Vianoce ho tam veru nebolo. A nik z nás nevedel, kam sa podel.

Konečne som sa potom i ja odhodlal, že raz sa už celkom vážne poberiem do sveta a musím sa niekde uchytiť. Maturitný list som si pekne zabalil do papiera, umiestil do vrečka, natiahol si teplé kapce, zahodil kožuch a na uši natiahol otcovu čiapku. Bakuľu vzal som do ruky a pustil sa cestou. Ešte som nevedel, kam. Na krížnej ceste som zastal a obrátil som sa na tú stranu, skadiaľ fúkal vietor. Tak krásne bolo! Na konároch sedela biela strieška snehu, po poliach ultramarínové tône na povrchu snehu, predo mnou preletúvali vrany. Tak som sa cítil, ako pred olejovou maľbou.

Po ceste kráčali ženy, asi na jarmok, s batohmi a košíkmi pod pazuchou, potom vozy a sane sa kĺzali po ceste, na nich sedeli chlapi s červenými tvármi a vypasení kupci v kožuchoch. Tak sa mi zazdalo, že i ja som taký ako oni, ako do života súci kupec, ktorý zabudol na bláznovstvá a múdro, prakticky berie život. Tak som zbadal, že sa mi tam na voze jeden z omylu i pozdravil, videl možno vo mne niektorého svojho priateľa, kšeftára. Odpovedal som mu.

Prišli sme do akejsi dediny. Do Trnovca. Bol tam práve jarmok. Tam sa náhlili tí ľudia. Tak ako ostatní kupci, zamiešal som sa i ja medzi šiatre a vozy, a obzeral som kravy a voly, odpredku, z boku, akoby som sa do statku rozumel.

Naraz, ako tam stojím, stojím uprostred haravary a tlačnice, zazrel som medzi vozmi, hlavami, šiatrami malý hlúčok kupcov. Pri koňoch stáli a dohadovali sa. A medzi koňmi, medzi červenými, vy-

---

pasenými, dupkajúcimi paripami bol náš biedny, znivočený drevený kôň.

Áno, náš využitý, vyhodенý kôň.

Hlava mu len tak visela, rebrá vborené, zadná noha sa mu len tak kolembala v stehne. Bol hrozný. Práve sa akiste dohadovali kupci oňho. Jeden červenovlasý mladý žid mu otváral pysky. Druhý ho palicou štučal do zadku. On len pokyvoval hlavou, akoby vravel:

„Áno, toto som dostal za svoje mozole, za svoje kropaje potu, toto som si vyslúžil za svojho života. Zato, že som vychoval celú rodinu, zlú, nevďačnú.“

A akoby vedel, že ja tam stojím na druhom konci a dívam sa naň, obrátil sa a mykol hlavou v tom smere. Kupci sa tiež obrátili a pozerali na mňa.

Hľadel som na nich ako pred súdom. Zastupoval som deväť detí, celú našu rodinu, ktorú obviňoval, a nenašiel som nijakého slova, nijakej myšlienky, ktorou by som sa bol mohol obhájiť. Bez slovne som priznával našu podlú nevďačnosť.

Jeden vypasенý kupec pohladkal koňa po chrbte, chytil ho za kantár a viedol preč.

On sa obrátil a kukol ešte raz na mňa svojím biednym, klinco-vým okom. Mnoho hlbokého žiaľu bolo v jeho pohľade. Tak sa mi zdalo, že z toho oka padajú slzy a stekajú hranatou hlavou.

Kupec ho viedol von za dedinu, až mi zmizli pred očí.

A nášho jediného, drahého, milovaného koňa sme naveky stratili.